

УДК 35.07:323.2

РАГІМОВ Фаіг Вагіф огли,
аспірант кафедри права та європейської інтеграції
ДРІДУ НАДУ

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ПАРАДИГМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Аналізуються проблемні питання формування сучасних механізмів регіонального розвитку відповідно до положень стратегії сталого розвитку «Україна – 2020». Визначаються особливості формування основ регіонального управління з урахуванням європейських трендів регіоналізації. З позицій наукового аналізу досліджуються напрями раціоналізації регіональних механізмів управління в контексті сталого розвитку як сучасної парадигми системних реформ.

Ключові слова: державне управління, регіон, регіональне управління, механізми державного управління, регіональна політика, регіональний розвиток, сталий розвиток.

Rahimov F. V. Mechanisms of state management of regional development in the context of the modern paradigm of sustainable development

The problematic issues of the formation of modern mechanisms of regional development in accordance with the provisions of the Strategy of Sustainable Development «Ukraine – 2020» are analysed. The peculiarities of the formation of the foundations of regional management are determined taking into account the European trends of regionalization. From the standpoint of the scientific analysis, the rationalization of regional mechanisms in the context of sustainable development as a modern paradigm of systemic reforms is explored.

Key words: public administration, region, regional governance, mechanisms of public administration, regional policy, regional development, sustainable development.

Постановка проблеми. Стратегічним напрямом інституціональних змін у системі державного управління в Україні є трансформація наявної моделі публічної влади, запровадження принципів децентралізації та субсидіарності, імплементація позитивного зарубіжного досвіду регіонального управління. З метою виявлення змісту державного управління на регіональному рівні за умов розвитку ринкових відносин важливо визначити, по-перше, як формується та реалізується сучасне державне (публічне) управління на регіональному рівні, по-друге, на основі яких принципів відбувається взаємодія механізмів управління і самоврядування, по-третє, наскільки доцільним на сьогодні є виокремлення субрегіональних рівнів та їх роль у формуванні стратегії сталого розвитку. На основі вирішення наведених завдань є можливість оцінити рівень керованості будь-яких підсистем державного (публічного) управління. При цьому якісне оновлення механізму державного управління сталим розвитком потребуватиме врахування зовнішніх та внутрішніх факторів раціоналізації державного управління. Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» визначила основні завдання трансформації системи державного управління: проведення системних реформ, гармонізація законодавства України із законодавством ЄС, імплементація норм законодавства найбільш розвинених демократичних країн-членів ЄС, адаптація національної правової системи України до європейської правової системи, проведення низки реформ: судової, адміністративної, системи самоврядного управління, численних галузевих реформ [8]. Водночас європейський вектор розвитку України вимагає нагального вирішення проблеми територіальної організації влади на основі побудови досконалих механізмів регіонального управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція сталого розвитку концептуалізувалася в працях провідних науковців Б. Данилишина, М. Долішного, Я. Жаліла, Б. Кваснюка, М. Козоріз, Е. Лібанової, В. Мікловди, О. Оболенського, Я. Олійника, А. Павлюк, В. Пили, С. Пирожкова, С. Романюка, Д. Стеценка. Проблеми державного регулювання розвитку регіонів розглядали О. Алимов, В. Бакуменко, Т. Безверхнюк, П. Беленький, Т. Іванова, Ю. Кальниш, Н. Нижник, І. Розпутенко, М. Тимчук та інші науковці.

В. Мартиненко запропонував загальний алгоритм формування управлінської парадигми [2], яку доцільно застосовувати при розробці програм регіонального

розвитку. Сталий розвиток як новітня парадигма суспільного розвитку визначена як стан взаємодії соціальних суб'єктів та навколишнього середовища, що забезпечує існування й виживання людської цивілізації. У контексті нашого дослідження мова йде про публічно-управлінський аспект сталого розвитку. Розвиток регіонального співробітництва України в контексті європейської інтеграції досліджували В. Баштанник, Л. Прокопенко, О. Рудік, І. Шумляєва, транскордонне співробітництво в контексті регіональної політики ЄС, регіональну політику ЄС та стратегічні імперативи для України – В. Керецман, Є. Кіш, І. Розпутенко, В. Чужиков. Сучасні теорії регіонального розвитку належать до інтегрованого наукового напрямку, що поєднує економічні, соціальні, культурні, екологічні та інші сфери функціонування регіонів з метою формування системи уявлень про закономірності їх розвитку і функціонування. На основі методології теорії регіонального розвитку є можливість: 1) виявляти тенденції розвитку регіонів; 2) розробляти моделі й механізми регіонального розвитку; 3) прогнозувати результати реалізації галузевих і локальних реформ; 4) напрацьовувати алгоритми реалізації системних реформ.

У межах регіону можливе налагодження оптимального співвідношення державного управління з місцевим самоврядуванням, формування управлінської діяльності самоврядних суб'єктів за дорученням держави шляхом делегування певної частини державних повноважень або перетворення суверенних прав держави на самоврядні повноваження територіальних громад. Окремим пунктом характеристики правової сутності регіону є його характеристика як особливого об'єкта управління [3, с. 35 – 37; 4]. Особливого значення набуває проблема встановлення кола об'єктів державного управління регіональним розвитком, оскільки саме об'єкт визначає адекватну йому форму владного регулювання. Але самі об'єкти управління, як і процес управління, є явищами динамічними, а їхня динаміка виявляється в тих процесах, які відбуваються всередині кожного об'єкта управління.

Безперечно, держава як носій загальнонаціональних інтересів має відігравати провідну роль як у створенні та постійному вдосконаленні концептуальних основ й інституціональних механізмів реалізації регіональної політики, так і в реалізації конкретних місцевих проектів і програм. Але практика демократизації в суспільному житті багатьох країн свідчить, що в умовах зростання багатогранності напрямів діяльності суспільства, його диференціації та індивідуалізації в усіх сферах

суспільного життя, будь-який державний апарат настільки віддалений від інтересів індивіда, що не спроможний враховувати місцеві особливості та інші специфічні умови життя громад.

З огляду на стратегічний вибір євроінтеграції, концептуальні засади реформування регіонального управління в Україні мають відповідати європейським нормам і стандартам територіального управління. Такий підхід дозволить залучити нові (апробовані світовою практикою) організаційні та інституційні механізми й інструменти реалізації регіональної політики; диверсифікувати джерела, запровадити нові підходи до надання бюджетних коштів і фінансування регіонального розвитку; розширити можливості регіонів стосовно залучення приватного капіталу, коштів міжнародних фондів для фінансування регіональних і міжрегіональних проектів.

Мета статті полягає в узагальненні базових підходів до розробки механізмів державного управління регіональним розвитком на основі концепції сталого розвитку, формування на цій основі пропозицій стосовно спрямованості реформ у системі державного управління. Для цього необхідно розробити теоретичні засади й практичні рекомендації щодо трансформації регіонального управління в умовах реформування владних відносин в Україні та запровадження європейських стандартів врядування. Такий підхід потребує реалізації певних завдань: розвинути засади застосування в Україні європейських стандартів врядування на регіональному рівні в безпосередньому взаємозв'язку з принципами демократичного врядування; визначити вплив спільної регіональної політики ЄС на удосконалення механізмів регіонального управління в країнах-членах ЄС; висвітлити методологію імплементації європейських стандартів регіонального управління в державно-управлінській практиці України; проаналізувати інституційне та інструментальне забезпечення реформування системи регіонального управління в Україні на європейських засадах; на основі комплексного підходу до проведення реформування системи регіональної влади розробити пропозиції стосовно вдосконалення регіонального управління.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про засади державної регіональної політики» визначає регіональний розвиток як процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах [5]. У тексті закону підхід до детермінації поняття регіону як території АРК, області, м. Києва та м. Севастополя фактично відтворює попередній (з 2005 р.) концепт

регіонального розвитку, закріплений Законом України «Про стимулювання розвитку регіонів» [7]. Водночас варто наголосити, що ефективне регіональне управління – це важлива умова збереження цілісності держави, її високого авторитету на міжнародній арені та надійності як партнера в міждержавних відносинах. Тому особливого значення набуває властивість управлінської системи адаптуватися до динамічних змін суспільно-політичної ситуації, враховувати реальні потреби та перспективи регіонального розвитку.

Центральною проблемою формування раціональних механізмів регіонального управління в контексті політики сталого розвитку є використання застарілих організаційних механізмів територіального управління, асиметричність трансформаційних процесів у системі місцевого самоврядування, недостатня розробленість нормативно-правової бази регіонального управління, відсутність модельного законодавства щодо адаптації зарубіжного досвіду. Саме такі недоліки не дозволяють забезпечити належну ефективність механізмів державного управління регіональним розвитком, враховувати особливості функціонування недержавного сектору економіки, тенденції демократизації управління, характерні для країн-членів Європейського Союзу.

Для більш ефективного управління регіонами в країні має зростати роль регіонального і місцевого самоврядування, громадських організацій, які є більш наближеними до інтересів громад і регіонів. При цьому можлива ситуація «ефекту подвійного адміністрування», коли, по-перше, окремі повноваження можуть дублюватися у діях як виконавчої влади, так і органів місцевого самоврядування; по-друге, інститут делегованого управління може трансформуватися й окремі управлінські повноваження не будуть закріплені за жодним із суб'єктів управління.

Саме тому актуальність дослідження напрямів удосконалення національної політики розвитку регіонів, перш за все як адміністративно-територіальних одиниць, етапів розвитку та механізмів формування регіональної політики країни визначається важливістю вирішення проблеми раціоналізації управління регіональним розвитком в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України. Важливим аспектом регіонального розвитку є оптимізація управління розвитку територій, удосконалення взаємодії в системі «центр – регіон», налагодження міжрегіонального співробітництва між прикордонними регіонами та територіями. Об'єктивною необхідністю є

реалізація регіональних переваг зовнішньоекономічних зв'язків адміністративно-територіальних одиниць України, їх включення до загальноєвропейської системи регіональної економічної кооперації.

Дослідження тенденцій розширення повноважень регіонів в організації зовнішньоекономічної діяльності країн-членів ЄС актуалізує необхідність створення ефективних механізмів регіональної політики української держави в контексті включення до світової та загальноєвропейської систем економічного співробітництва. Економізація та інституціоналізація регіональної політики держави – це нині невід'ємні елементи загальнонаціональної політики розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Таким чином, рівною мірою досягаються як загальнодержавні, так і регіональні соціально-економічні та суспільно-політичні інтереси. Важливим складником раціоналізації управління регіональним розвитком має стати аналіз європейського досвіду формування ефективних механізмів регіональної політики.

Реформування регіонального управління (проблемний підхід) полягає в поєднанні таких складників: участь України в загальноєвропейському процесі міжрегіонального співробітництва; адаптація в Україні стандартів територіального управління ЄС; формування державної регіональної політики, визначення принципів взаємодії держави і регіонів (адміністративний аспект); регламентація взаємовпливу держави і регіонів (комунікаційний аспект); запровадження принципу децентралізації в системі відносин «держава – регіон».

Уперше за часів незалежності на рівень державної політики концепт сталого розвитку був винесений у Постанові Верховної Ради України «Про Концепцію сталого розвитку населених пунктів» [6]. У тексті концепції сталий розвиток (населених пунктів) визначався як «соціально, економічно й екологічно збалансований розвиток міських і сільських поселень, спрямований на створення їх економічного потенціалу, повноцінного життєвого середовища для сучасного та наступних поколінь на основі раціонального використання ресурсів (природних, трудових, виробничих, науково-технічних, інтелектуальних тощо)...» [6]. У січні 2015 р. затверджено Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020», яку Президент України П. Порошенко презентував 25 вересня 2014 р. Пізніше, 24 грудня 2014 р., стратегію схвалила Національна рада реформ. Сама по собі стратегія «Україна –

2020» визначає чотири основні вектори розвитку нашої країни, при цьому першим напрямом визначено саме сталий розвиток країни як проведення структурних реформ, за рахунок яких відбудеться підвищення стандартів життя [8].

Важливість реформування адміністративно-територіального устрою України як напряму раціоналізації регіональної політики обумовлюється низкою обставин. По-перше, визначений Конституцією України устрій держави є її неодмінним атрибутом, чинником забезпечення її територіальної цілісності, динамічного і збалансованого соціально-економічного розвитку, передумовою для практичної реалізації принципів сталого розвитку в межах територіальних адміністративних утворень та держави в цілому. По-друге, сучасний адміністративно-територіальний устрій України сформувався в умовах відсутності самостійної методології й визначався ідеологією управління територіями в межах колишнього СРСР як союзної держави. Він був адаптований до командно-адміністративної системи управління. По-третє, лише з часу отримання Україною статусу незалежної держави з'явилися політичні умови для її розвитку як цілісного державного утворення та проведення зміни адміністративно-територіального устрою на наукових засадах відповідно до інтересів забезпечення безпеки української держави. По-четверте, залучення України до загальносвітових процесів глобалізації та регіоналізації, її кроки щодо запровадження європейських стандартів у всі сфери суспільного життя порушують питання щодо відповідності адміністративно-територіального устрою держави основним європейським принципам побудови системи управління регіональним і місцевим розвитком, розбудови місцевого самоврядування, відповідності об'єктивним тенденціям регіоналізації соціально-економічних процесів. По-п'яте, існуючий устрій заважає здійсненню ефективної регіональної політики, гальмує становлення базового інституту демократії – місцевого самоврядування. По-шосте, існує загроза втягування українського суспільства в дискусії щодо ймовірної федералізації України, які загрожують територіальній цілісності держави.

Державна регіональна політика визначається системою взаємопов'язаних документів, які базуються на внутрішній політиці України, Генеральній схемі планування території України, Державній стратегії регіонального розвитку, схемах планування територій на регіональному й місцевому рівнях та інших документах [1].

Державна регіональна політика в Україні проводиться в таких напрямках:

- формування ефективної системи публічної влади в регіонах, спроможної забезпечити сталий розвиток територій, надання якісних публічних послуг;
- сприяння поліпшенню матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового та іншого ресурсного забезпечення розвитку регіонів, виконанню завдань місцевим самоврядуванням;
- стимулювання міжрегіональної інтеграції, подолання міжрегіонального відчуження та інтеграції регіональних інформаційних, освітніх просторів у єдиний загальноукраїнський простір;
- створення ефективних механізмів представництва на загальнонаціональному рівні інтересів регіонів, а на регіональному – територіальних громад, забезпечення врахування самобутності регіонів та їхніх конкурентних переваг під час формування та реалізації державної регіональної політики [9].

Пріоритетами державної регіональної політики є:

- формування нормативно-правової бази, необхідної для реалізації цієї концепції, зокрема прийняття закону про засади державної регіональної політики, інших законів, внесення змін до чинних законів України;
- приведення законодавства України у відповідність до документів Ради Європи та Європейського Союзу, які визначають принципи регіональної політики і розвитку;
- оптимізація територіальної основи публічної влади з упорядкуванням меж адміністративно-територіальних одиниць, чітким розподілом сфери повноважень між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;
- створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, підвищення якості життя людей, зменшення територіальної диференціації за індексом людського розвитку, формування поліцентричної системи розвитку території держави;
- запровадження механізмів визначення «проблемних» територій у регіонах і впровадження заходів державного реагування на ситуації, що склалися в них;
- запровадження більш дієвих механізмів державної підтримки міжрегіональної інтеграції, виконання міжрегіональних проектів і програм ефективного використання місцевих ресурсів.

Головна мета державної регіональної політики в Україні відповідно до чинної

нормативно-правової бази – «забезпечення високого рівня якості життя людини незалежно від місця її проживання, зміцнення соціальної згуртованості та економічної єдності держави» [1].

Тенденція до регіональної структуризації світового співтовариства широко досліджувалась у праві, політології, соціології й економічній науці. З об'єктивних причин найбільш розробленою виявилася економічна проблематика, тоді як для розвитку публічно-управлінської, правової та політологічної складових регіональної політики потрібно було оновити понятійний апарат. Особливо широке застосування така теорія отримала в Західній Європі. З огляду на сучасні реалії розвитку геополітичної ситуації в Європі, найбільша загроза національній державі полягає в тому, що окрім міждержавного рівня співробітництва, який безупинно розширюється, країни-члени ЄС делегують на наднаціональний рівень вагомі управлінські повноваження. З урахуванням феномену децентралізації фактично маємо значне послаблення механізмів загальнодержавного рівня управління регіональною політикою, хоча саме національна держава здатна формувати раціональну політику сталого розвитку.

З поняттям регіонального розвитку тісно пов'язане поняття регіоналізації як процесу формування територіальних диференційованих підходів усередині країн і регіонів, що виявляються в усіх сферах життя. Одночасно це і зміна значущості окремих територій за рахунок збільшення їх соціальної й економічної ролі. Необхідність удосконалення управління соціально-економічними процесами в регіонах нині зумовлена, з одного боку, загостренням конкуренції територій щодо залучення і збереження різноманітних ресурсів, а з іншого – підвищенням ролі територій щодо реалізації економічних реформ та формування точок зростання. З огляду на це постає необхідність використання сучасних механізмів та інструментів державного управління регіональним розвитком, які б відповідали вимогам часу і були спрямовані на розв'язання проблем, що стоять перед регіонами, а саме: стосовно регіональних стратегій, державно-приватного партнерства, територіального маркетингу, цільових програм та проектів розвитку, міжрегіонального, міждержавного міжрегіонального, транскордонного співробітництва тощо.

Головною проблемою, навколо якої точаться основні наукові дискусії – це питання впливу нової міжнародної економічної системи, яка формується під впливом

процесів глобальної та регіональної інтеграції, на політичний та економічний суверенітет окремих держав. Подібний вплив виявляється в значному скороченні сфери компетенцій національних органів влади при прийнятті рішень економічного, соціально-культурного й політичного характеру.

Сучасна місія національної держави як основного суб'єкта соціального управління, полягає в зміщенні акцентів її економічної діяльності в бік передачі окремих повноважень на регіональний, локальний або транснаціональний рівні. Держави на сьогодні залишаються основними суб'єктами регіональних інтеграційних союзів. Так, покладений за основу принцип субсидіарності в ЄС передбачає багаторівневу систему прийняття рішень. Регіоналізація надає державам права приймати рішення на різних рівнях влади. Відіграючи роль основних суб'єктів внутрішньонаціональної економічної політики, держави координують її напрями, які стосуються спільних блокових інтересів. Водночас без участі держав неможлива участь у міжнародних економічних організаціях.

Висновки. За сучасних умов ринкових перетворень запровадження державного регулювання територіальним розвитком стає ключовою ланкою державного управління, що формується під впливом багатьох факторів, певна сукупність яких створює підвалини його теоретичних засад і посилення регіональних і місцевих впливів. Проте існують проблеми регулювання розвитку регіону, зумовлені складним взаємопроникненням природних, просторових, економічних, політичних і соціальних суперечностей, що пов'язано зі значною неоднорідністю територій країни та великою поліструктурністю територіальної організації влади.

З метою підвищення ефективності державного регулювання регіонального розвитку доцільно впроваджувати новітні технології, до яких належить регіональний моніторинг, або моніторинг регіональних ситуацій і регіональних проблем, під яким розуміють спеціально організовану і постійно діючу систему необхідної статистичної звітності, збирання й аналізу статистичної інформації, здійснення додаткових інформаційно-аналітичних обстежень (опитування населення тощо) і діагностики стану, тенденцій розвитку та гостроти загально-регіональних ситуацій і регіональних проблем. Тому в подальшому доцільними є дослідження теоретичних та прикладних аспектів формування систем регіонального моніторингу.

Для ефективної реалізації державної регіональної політики необхідним є створення належних умов для функціонування мережі недержавних інституцій регіонального і місцевого розвитку. Шляхи і конкретні механізми досягнення євроінтеграційних цілей України, тактичні підходи можуть і повинні бути гнучкими, чутливими до змін, що відбуваються як усередині окремої національної держави, так і в ЄС, і в усьому світі. Досі головна увага органів влади центрального рівня в Україні приділялася розбудові механізмів політичних відносин з ЄС. Водночас сьогодні зусилля мають зосередитися на суттєвому розширенні практичного співробітництва між Україною та ЄС за всіма напрямками: політичним; економічним та торговельним; зовнішньополітичним та у сфері безпеки; у галузі юстиції та внутрішніх справ. Така співпраця повинна сприяти здійсненню в країні системних реформ, забезпеченню сприятливих для України умов у контексті реалізації положень про Асоціацію з ЄС.

Список використаних джерел

1. **Дацишин М.** Інституційне забезпечення регіональної політики та практика взаємодії органів влади в Україні / М. Дацишин, В. Керецман. – Київ : К.І.С., 2015. – 102 с.
2. **Мартиненко В. М.** Державне управління: шлях до нової парадигми (теорія та методологія) : монографія / В. М. Мартиненко. – Харків : Магістр, 2003. – 218 с.
3. **Павлов В. І.** Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації (теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації) : монографія / В. І. Павлов ; за заг. ред. М. І. Долішнього. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 580 с.
4. **Павлюк А. П.** Вирішення проблеми міжрегіональних диспропорцій як складова державної регіональної політики України / А. П. Павлюк // Стратегічна панорама. – 2002. – № 4. – С. 103 – 110.
5. **Про засади** державної регіональної політики : Закон України від 5 лют. 2015 р. № 156-VII. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.
6. **Про Концепцію** сталого розвитку населених пунктів : Постанова Верховної Ради України від 24 груд. 1999 р. № 1359-XIV. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>.

7. **Про стимулювання** розвитку регіонів : Закон України від 8 верес. 2005 р. № 2850 IV. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.

8. **Про Стратегію** сталого розвитку «Україна – 2020» : Указ Президента України від 12 січ. 2015 р. № 5/2015. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.Ua/laws/show/5/2015>.

9. **Регіональний** розвиток в Європейському Союзі: уроки для України / видання Проекту «Підтримка сталого регіонального розвитку в Україні». – Київ, 2012. – 34 с.

List of references

1. **Datsyshyn M.** Instytutsiine zabezpechennia rehionalnoi polityky ta praktyka vzaiemodii orhaniv vlady v Ukraini / M. Datsyshyn, V. Keretsman. – Kyiv : K.I.S., 2015. – 102 s.

2. **Martynenko V. M.** Derzhavne upravlinnia: shliakh do novoi paradyhmy (teoriia ta metodolohiia) : monohrafiia / V. M. Martynenko. – Kharkiv : Mahistr, 2003. – 218 s.

3. **Pavlov V. I.** Polityka rehionalnoho rozvytku v umovakh rynkovoï transformatsii (teoretyko-metodolohichni aspekty ta mekhanizmy realizatsii) : monohrafiia / V. I. Pavlov ; za zah. red. M. I. Dolishnoho. – Lutsk : Nadstyria, 2000. – 580 s.

4. **Pavliuk A. P.** Vyrishennia problemy mizhrehionalnykh dysproportsii yak skladova derzhavnoi rehionalnoi polityky Ukrainy / A. P. Pavliuk // Stratehichna panorama. – 2002. – № 4. – S. 103 – 110.

5. **Pro zasady** derzhavnoi rehionalnoi polityky : Zakon Ukrainy vid 5 liut. 2015 r. № 156-VII. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

6. **Pro Kontseptsiiu** staloho rozvytku naselenykh punktiv : Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 24 hrud. 1999 r. № 1359-KhIV. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1359-14>.

7. **Pro stymuliuvannia** rozvytku rehioniv : Zakon Ukrainy vid 8 veres. 2005 r. № 2850 IV. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2850-15>.

8. **Pro Stratehiuu** staloho rozvytku «Ukraina – 2020» : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12 sich. 2015 r. № 5/2015. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.Ua/laws/show/5/2015>.

9. **Rehionalnyi** rozvytok v Yevropeiskomu Soiuzi: uroky dlia Ukrainy / vydannia Proektu «Pidtrymka staloho rehionalnoho rozvytku v Ukraini». – Kyiv, 2012. – 34 s.

Надійшла до редколегії 16.06.17